

юридических наук, профессор В. А. Туманов. М. : Издательство НОРМА, 2000. 636 с.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

5. Конституции государств Европейского Союза. М., 1999. 736 с.

6. Майк Франс, Хитер Грин и др. Главная тема. Личная жизнь в эпоху террора: выслеживая террористов, службы безопасности будут шпионить и за вами // Профиль. 2001. № 41. С. 40-46.

7. Сборник документов Совета Европы в области защиты прав человека и борьбы с преступностью // Сост. Москалькова Т. Н. и др. М. : Издательство «Спарк», 1998. 455 с.

8. Спиркин А. Г. Философия: Учебник. 2-е изд. М. : Гардарики, 2001. 735 с.

9. Хлобустов О. М., Федоров С. Г. Терроризм: реальность сегодняшнего состояния // Современный терроризм: состояние и перспективы. Под. ред. Е.И.Степанова. М. : Эдиториал УРСС, 2000. С. 91-96.

10. Чернышев О. А. Принципы использования средств массовой информации в борьбе с терроризмом // Консолидация усилий правоохранительных органов стран СНГ - основа противодействия транснациональной преступности: сборник материалов III между-практ. конф., сост. 21-22 марта в г. Минске. Изд-во «Тэхналопя». Минск. 2001. С. 88-89.

УДК 341.174

Колесник Вікторія Юріївна
асистент кафедри міжнародного та митного права
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПАРТИКУЛЯРНИЙ РІВЕНЬ МІЖНАРОДНОЇ КООПЕРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ОСВІТИ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА НАПРЯМИ

Стаття присвячена вивченню особливостей міжнародно-правової співпраці Європейського Союзу та третіх держав із

питань освіти. Автором безпосередньо встановлено застосування принципу регіоналізації для цього виду співпраці, визначено її правові основи та основні напрями кооперації.

Ключові слова: освітня політика ЄС, міжнародно-правове співробітництво ЄС в освітній сфері, ЄС – треті держави та освіта.

The article is dedicated to the research of the peculiarities of international legal cooperation between the European Union and third countries in education. The author directly establishes the application of the principle of regionalization for this type of cooperation, defines its legal bases and main directions of cooperation.

Key words: EU education policy, EU international legal cooperation in the field of education, EU - third countries and education.

Постановка проблеми. Сфера освіти вже довгий проміжок часу є одним із ключових напрямів колаборації держав, міжнародних організацій та інших утворень. Не виключенням в цьому аспекті є і Європейський Союз (далі – ЄС), який є осередком освітньої політики у європейському регіоні. Однак, це жодним чином не означає, що його діяльність на цьому обмежується. Загалом, міжнародно-правова співпраця ЄС у сфері освіти здійснюється із цілим рядом міжнародних організацій та держав світу на трьох рівнях: універсальному (глобальному), регіональному та партикулярному (локальному). Саме останній рівень, характеризується підтримкою реформ систем освіти третіх держав як індивідуально, так і в межах певних географічних регіонів, при цьому, інтенсивність та обсяг співпраці залежатиме від подальших євроінтеграційних намірів держав. Усе вище викладене із урахуванням прагнень України поглиблювати співробітництво із ЄС у освітній сфері, вказує на актуальність дослідження напрямів та правового забезпечення міжнародної кооперації ЄС із питань освіти на локальному рівні.

Аналіз дослідження даної проблеми. Серед вітчизняних та зарубіжних дослідників питанню освітньої політики ЄС та особливостей її реалізації присвячено праці Н. Вільчинської, О. Краєвської, О. Ковальчука, М. Ларіонової, О. Локшини, В. Пашкова та ін. Однак, всі вони в основному зводяться до політологічних досліджень, оминаючи при цьому, правові аспекти. Наявні праці присвячені міжнародно-правовому співробітництву у освітній сфері, таких вчених як: С. Кашкін, А. Сабітова, О. Четверіков та ін. частково заповнюють цю прогалину, водночас, вони не деталізують особливості та правове забезпечення співпраці ЄС у освітній сфері на партикулярному рівні.

В даному контексті **метою статті** є дослідження саме основ правового регулювання та напрямів міжнародного освітнього співробітництва ЄС на локальному рівні.

Виклад основного матеріалу. Вагоме місце у освітній міжнародно-правовій співпраці ЄС відводиться державному рівню, адже, саме кооперація із третіми країнами підвищує якість освіти та професійної підготовки як в ЄС, так і в інших країнах шляхом взаємного навчання, обміном досвідом та порівняння освітніх систем світу. При цьому, ЄС встановлює для себе п'ять пріоритетів: просування ЄС в якості центру досконалості в освіті та навчанні; підтримка країн-партнерів у модернізації систем освіти; популяризація спільних цінностей та глибшого взаєморозуміння між різними народами та культурами; підтримка держав-членів та закладів вищої освіти (далі – ЗВО) як в ЄС так і за його межами у процесі їх інтернаціоналізації; покращення якості послуг та людських ресурсів в ЄС та інших країнах [1].

Загалом на виконання Повідомлення ЄК про посилення кооперації із третіми країнами у сфері вищої освіти 2001 року [2] політичний діалог із питань освіти, особливо вищої, ЄС налагоджено із цілою низкою країн та регіонів світу, який в ідеалі повинен призвести до поширення міжуніверситетських партнерств та академічної мобільності як в рамках освітніх програм ЄС, так і інших програм. Так, регіональними партнерами ЄС є країни Східного партнерства,

Середземноморські країни, Західні Балкани, країни Африки, Азії та Латинської Америки. Обраний такий підхід регіональної кооперації не є випадковим, адже, для тих країн, які прагнуть добровільно зблизитися з європейськими та міжнародними стандартами, реалізація нової освітньої політики та освітніх реформ є складним процесом. При цьому, кожна країна знаходиться на різних етапах реформування із задіянням різних ресурсів. Враховуючи це, ЄС заохочує саме регіональну співпрацю та комунікацію, що передбачає обмін найкращими практиками із перетворення систем освіти та об'єднання ресурсів, що забезпечить подальший розвиток спільних заходів, проєктів та досліджень. При цьому, в залежності від географічної наближеності до ЄС ступінь та інтенсивність співробітництва можуть змінюватись.

Так, однією з наймасштабніших є співпраця із країнами Східного партнерства, заснованою Декларацією у 2009 році спільною ініціативою ЄС, держав-учасниць та шести партнерів: Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдови та України, що передбачає формування відповідних платформ для комунікації, обміну досвідом та інформацією у напрямку реформувань та модернізації. ЄС отримує відповідні інструменти для супроводу цих процесів та підтримує країни у законодавчій та регуляторній апроксимації, в залежності від намірів країни до подальшої інтеграції [3]. Однією із тематичних платформ є «Контакти між людьми», в робочій програмі якої з поміж основних цілей співпраці визначено освіту та професійну підготовку із постановкою конкретних завдань для держав [4]. Текстуально проаналізувавши цю програму, можемо констатувати, що партнерство здійснюється із питань *середньої освіти*, а саме: поширення участі у проєкті ЄК *eTwinning Plus*, що просуває шкільне співробітництво в Європі через використання інформаційних та комунікаційних технологій із можливістю дистанційного, безкоштовного та продовжуваного професійного розвитку педагогів; *вищої освіти*, а саме: підвищення якості систем вищої освіти та продовження реалізації болонських реформ з особливим акцентом на інтернаціоналізації та визнанні дипломів та

періодів навчання; покращення навиків та знань студентів, дослідників і науково-педагогічного персоналу, зокрема, шляхом кількісного та якісного збільшення участі ЗВО у програмі *Erasmus+*; професійної освіти та підготовки, а саме: підтримка реформування системи професійної освіти, що забезпечуватиме розвиток навиків, необхідних у трудовій діяльності та створення сприятливих умов для міжнародної мобільності.

Слід відмітити, що процеси реформування систем освіти у країнах Східного партнерства залежатимуть від намірів держави продовжувати євроінтеграцію та поряд із Декларацією осноуватимуться на конкретних угодах, в залежності від обраної правової форми міжнародного співробітництва ЄС із третьою країною. Так, *угодами про асоціацію* деталізуються відносини ЄС, зокрема, і у сфері освітнього співробітництва із Грузією (ст. 358-359, Глави 16 «Освіта, навчання та молодь», Розділу VI «Інші сфери співпраці») [5], Молдовою (ст.ст. 122-124, Глави 23 «Співробітництво щодо освіти, підготовки, мультилінгвізму, молоді та спорту», Розділу IV «Економічне та інше секторальне співробітництво») [6] та Україною (ст.ст. 431, 432, 434, Глави 23 «Освіта, навчання та молодь», Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво») [7]; *угодою про всебічне та посилене партнерство* – із Вірменією (ст.ст. 93-94, Глави 17 «Освіта, підготовка та молодь») [8]; *угодою про партнерство та співробітництво* – із Азербайджаном (ст. 53) [9]. Із Білоруссю складається дещо інша ситуація, адже, зрушення у відносинах із ЄС розпочалися фактично три роки тому, і, наразі вони повільно прогресують, однак, в окрему угоду про співпрацю відносини поки що не втілились.

Ще одним із стратегічно важливих регіонів для ЄС є регіон Середземномор'я, а саме південна його частина, кооперація із яким вийшла на новий рівень після посилення та перегляду у 2015 році Європейської політики сусідства і, наразі, охоплює різні сфери суспільного життя, включаючи освіту. Зазначимо, що ідея наближення країн Середземномор'я, особливо південного, до ЄС призвела до формування у 2008 році відповідного альянсу – «Союзу заради Середземномор'я»,

за участю країн ЄС та 15 країн Південного та Східного Середземномор'я із метою посилення регіонального співробітництва, діалогу та реалізації проектів та ініціатив, що мають відчутний вплив на громадян країн-учасниць, з акцентом на молодих людей та жінок, з метою вирішення трьох стратегічних цілей регіону: стабільності, людського розвитку та інтеграції [10].

Саме одним із дієвих засобів покращення людського розвитку є освіта, тому країни-партнери активно співпрацюють у цій галузі. Втім, зазначимо, що інтенсивність співпраці та її масштаби різняться серед країн Середземномор'я, що пов'язано із наявністю більш тісних та явно виражених євроінтеграційних прагнень деяких із них, що втілюються, зокрема, у тісних зв'язках із країною-учасницею ЄС - Францією (Монако), та участю у БП і КП і отриманні статусу кандидата на членство в ЄС (Албанія, Боснія та Герцеговина, Туреччина і Чорногорія). Крім того, усі країни Середземномор'я, за виключенням Туреччини, що є кандидатами на вступ до ЄС спільно із Сербією, Косово та колишньою Югославською Республікою Македонією входять до іншого регіонального партнерства у сфері освіти – ЄС – Західні Балкани, що спрямоване на інтенсивне реформування систем освіти та підготовку цих країн до виконання членських зобов'язань, включаючи повну участь у освітніх програмах ЄС.

Співпраця інших країн Середземномор'я (Південного Середземномор'я) із ЄС щодо питань освіти не є настільки всеохоплюючою. Основним координатором цієї кооперації виступає Європейська комісія, яка підтримує модернізацію систем вищої освіти та сприяє збільшенню кількості залучених викладачів та студентів до програм міжнародної мобільності, зокрема, *Erasmus+* та дії Марії Склодовської-Кюрі (*Marie Curie actions*) в межах програми *Horizon 2020* із країн Південного Середземномор'я. Також передбачається можливість співробітництва із Європейським фондом освіти у наданні експертної підтримки у питаннях реформування професійно-технічної освіти країн. Загалом кооперація втілюється у політичний діалог із організацією відповідних семінарів та

конференцій, на яких обговорюються питання вищої освіти та відповідні освітні програми, здійснюється обмін досвідом та взаємонавчання [11]. Порівнюючи освітню співпрацю ЄС із цим регіоном та країнами Східного партнерства, можемо констатувати, що вона є значно вужчою та фактично охоплює лише вищу освіту, а саме питання адаптації біженців до ЗВО, автономію цих закладів, використання інформаційних та комунікаційних технологій у процесі навчання у ЗВО та впровадження національних рамок кваліфікацій.

Безпосередньо правовою базою для співпраці ЄС у сфері освіти із країнами Південного Середземномор'я виступають двосторонні міжнародні угоди, що приймають форму угод про асоціацію, та які укладені із більшістю країн цього регіону, за виключенням Лівії та Сирії, а саме із: Алжиром (ст. 50 «Регіональне співробітництво», Розділу V «Економічна кооперація», та ст.78, Глава 4 «Співпраця у сфері освіти та культури», Розділ VI «Соціальне та культурне співробітництво») [12], Єгиптом (ст. 42, Розділ V «Економічна співпраця») [13], Ізраїлем (ст. 59, Розділ VII «Співпраця із аудіовізуальних та культурних питань, інформації та зв'язку») [14], Ліваном (ст. 43, Розділ V «Економічне та секторальне співробітництво») [15], Марокко (ст. 46, Розділ V «Економічна співпраця») [16], Палестинською адміністрацією (ст.58, Розділ IV «Співпраця із аудіовізуальних та культурних питань, інформації та зв'язку») [17], Тунісом (ст. 46, Розділ V «Економічна співпраця») [18] та Йорданією (ст. 63, Розділ V «Економічна співпраця») [19].

Наступними регіональними партнерами ЄС є країни Африки, стратегічне партнерство із якими було започатковане у 2007 році, із метою сприяння країнам у забезпеченні не лише доступності загальної початкової освіти (п. 49 Стратегії), а і у посиленні систем освіти на усіх її рівнях, із встановленням довгострокового фінансування національних освітніх планів, що забезпечить, у свою чергу, її якість та відкритість для уразливих груп населення (п. 57 Стратегії) і жінок на досягнення гендерного паритету (п. 63 Стратегії). В цілому, уся Стратегія пронизана ідеєю забезпечення якісної освіти для усіх, шляхом

належної підготовки та сприяння професійного розвитку викладацького складу (п. 58 Стратегії) та поширення міжнародної мобільності (п. 68 Стратегії) [20]. Імплементативними засобами цієї Стратегії є дорожні карти та плани дій, що приймаються на певний період та визначають пріоритетні напрями для модернізації. Так, із моменту прийняття стратегії було прийнято чотири покоління цих документів: Перший (2008-2010) та Другий (2011-2013) плани дій; Дорожню карту (2014-2017) та Спільну декларацію (2018 і далі) [21]. Зазначимо, що в усіх цих програмних документах одне із пріоритетних місць відводиться сфері освіти, особливо вищій, як визначального фактору економічного та соціального розвитку, що сприятиме сталому розвитку шляхом створення висококваліфікованих кадрових ресурсів та поширенні результатів науково-технічних досліджень [22].

Основними цілями кооперації країн Африки та ЄС у сфері вищої освіти є сприяння появі потужних ЗВО, глибоко задіяних у фундаментальних та орієнтованих на розвиток дослідженнях, навчанні, популяризації громадської підтримки та її пріоритизації на нижчих рівнях освіти; які функціонуватимуть в умовах академічної свободи та інституційної автономії в рамках загальної системи державної підзвітності. Окрім того, кооперація спрямована на високоякісну мобільність африканських та європейських студентів, науковців, дослідників та професорсько-викладацького складу та поширення визнання дипломів, кваліфікацій та періодів навчання.

Так, за фінансування ЄС на Африканському континенті успішно впроваджується програма Ньерере (*the Nyerere programme*), що охоплює низку ініціатив, спрямованих на посилення мобільності студентів та працівників ЗВО, сприяння дослідженням та розбудові потенціалу і життя заходів щодо зменшення кількості кваліфікованих випускників, які виїжджають на роботу за межі континенту. В дану програму залучено 15 університетських мереж, в яких беруть участь понад 120 партнерів із 37 африканських країн. Поряд із цим студентська мобільність та партнерські відносини підтримуються між ЗВО Європи та Африки за допомогою

освітніх програм ЄС, спочатку таких як *Erasmus Mundus*, *Tempus*, а згодом і *Erasmus+* [21; 22].

Таким чином, ЄС активно підтримує африканські держави у реформуванні систем освіти на шляху забезпечення її якості, доступності та конкурентоспроможності і продовжуватиме це і надалі. При цьому, основною правовою базою співпраці ЄС – Африка виступає Спільна Стратегія 2007 року. Окремих угод, як загального характеру (про асоціацію, партнерство...), так і спеціального характеру (про співпрацю у сфері освіти) ЄС із країнами Африки не укладено. Єдине виключення становлять африканські країни, що входять до Середземноморського басейну та Південно-Африканська республіка, як країна стратегічний партнер ЄС.

Відмітимо, що обрання Південно-Африканської республіки в якості стратегічного партнера не є випадковим, адже, перш за все ЄС прагнув відкинути переконання у нехтуванні ним африканського континенту. По друге, Південна Африка є основним торговельним партнером і ринком на південь від Сахари. І, нарешті, Південна Африка виступає своєрідним містком, який пов'язує ЄС та африканські країни і, при цьому, їй належить провідна роль у колективному африканському голосі.

Безпосередньо відносини стратегічного партнерства розпочалися 2006 року із підписання відповідної Стратегії, яка у 2007 році була доповнена Спільним планом дій, де одним із напрямів співпраці було передбачено освіту та професійну підготовку. Висновки засідань Ради спільної кооперації ЄС – Пд. Африки 2008, 2009 рр. закликали до необхідності розширення співпраці в означених сферах. В результаті чого згодом було підписано Спільну декларацію між ЄС та Південноафриканською Республікою від 17 травня 2012 року щодо поглибленої співпраці в галузі освіти та професійної підготовки, яка є основою для стратегічного діалогу, обміну найкращими практиками, перегляду програм співпраці, організації навчання, проведенні семінарів в узгоджених областях, що представляють взаємний інтерес, а також визначення конкретних напрямків майбутньої співпраці.

З моменту підписання Спільної декларації про освіту та підготовку відбулися чотири зустрічі вищих посадових осіб Південної Африки та ЄС, організовані в рамках тематичних зібрань, семінарів, на яких, зокрема, обговорювались питання інтернаціоналізації вищої освіти та професії педагогів і викладачів. Крім того, було проведено та опубліковане окреме дослідження щодо порядку підготовки викладачів, які залучені до професійної та технічної освіти. Також, на останній зустрічі у травні 2017 року відбувався обмін досвідом щодо участі у освітній програмі *Erasmus+* [23]. Отже, ЄС є важливим партнером Африки та її країн на шляху досягнення глобальних цілей щодо освіти, оскільки, він не лише консулює країни у питаннях проведення освітніх реформ, а і надає їм фінансову та технічну підтримку.

ЄС співпрацює у сфері освіти і із цілим рядом країн Центральної Азії та Латинської Америки. Так, Стратегія ЄС у Центральної Азії 2007 року включає європейські освітні ініціативи, щодо активізації політичного діалогу через засідання міністрів освіти для обговорення та аналізу політичних змін у сфері вищої та професійної освіти. Вважається, це може сприяти забезпеченню максимальної ефективності програм ЄС, таких як *Erasmus+*, у створенні потенціалу, модернізації освітніх систем та інститутів, розширенні мереж співпраці та наданні індивідам міжнародного досвіду відповідно до регіональних та національних пріоритетів. У свою чергу, це спонукає розвиток тісніших зв'язків між освітою, дослідженнями та ринками праці і сприяє сталому економічному розвитку регіону. В цілому, було реалізовано цілий ряд успішних проектів та програм співпраці серед університетів Європи, країн Центральної Азії, студентів та співробітників. До прикладу, більше 200-та проектів було профінансовано програмою *Tempus* між 1994 та 2013 роками. Крім того, в рамках програми *Erasmus+* із 2015 року фінансується 57 проектів, спрямованих на розвиток потенціалу у вищій освіті тощо [24].

Зазначимо, що із моменту дії Стратегії було проведено два політичні діалоги (зібрання на рівні міністрів освіти), у 2015 році – за результатами якого прийнято Спільне комюніке, яким

підкреслено важливість модернізації освіти як імперативу для стійкого соціально-економічного розвитку та стабільності, що сприятиме взаєморозумінню, повазі, міжкультурному діалогу та підготовці майбутніх поколінь (п. 4 Комюніке). Також вітається прогрес зроблений державами у реформуванні вищої та професійної освіти (п. 6 Комюніке), зокрема, відмічається беззаперечний вплив на це освітніх програм співпраці (п. 7 Комюніке). Додатково у Комюніке передбачено Спільну дорожню карту, якою встановлено такі пріоритетні завдання, як: розробка стандартів та рамок кваліфікацій, забезпечення якості освіти та акредитації ЗВО, підвищення професійних компетентностей випускників, просування принципів БП та підтримка академічної мобільності [25].

У 2017 році було проведено ще одну зустріч, яка втілилась у Декларації, в якій було відображено здобутки кожної країни на шляху реформування освіти та виклики, які все ще залишаються перед ними. Примітним є бажання країн (Киргизстан, Узбекистан, Таджикистан та Туркменістан) бути асоційованими учасниками Болонського процесу, адже, із п'яти країн цього партнерства, лише Казахстан є повноцінним учасником (п. 21 Декларації) [26].

Правові засади співпраці у сфері освіти із країнами Центральної Азії не обмежуються лише зазначеними вище документами та включають двосторонні міжнародні угоди ЄС, такі як угоди про партнерство та співпрацю із: Киргизстаном (ст. 52, Розділ VI «Економічне співробітництво») [27]; Узбекистаном (ст. 51, Розділ VI «Економічне співробітництво») [28] та Таджикистаном (ст. 49, Розділ VI «Економічне співробітництво») [29]; поглиблена угода про партнерство та співробітництво із Казахстаном (ст. 244, Глава 1 «Співробітництво щодо освіти та підготовки», Розділ VI «Інші сфери співпраці») [30]. Що стосується Туркменістану, наразі, триває процес ратифікації відповідної угоди про партнерство та співпрацю.

Поряд із країнами Центральної Азії ЄС співпрацює у форматі стратегічного партнерства, в тому числі із питань освіти, із Індією (Південна Азія), Китаєм та Республікою Корея

(Східна Азія). Правовими основами співпраці виступають: Спільна декларація про освіту між ЄС та Індією 2008 року [31], аналогічна декларація із Кореєю 2013 року [32] та Спільна декларація 2012 року про перший раунд діалогу високого рівня між ЄС та Китаєм «Від людини до людини» [33]. Загалом кооперація передбачає організацію тематичних зустрічей та ведення діалогу, в рамках яких поширюється інформація щодо специфіки організації освітніх систем, відбувається обмін думками та досвідом; підтримку спільних освітніх проєктів, особливо у сфері вищої освіти тощо.

Країни Латинської Америки також є партнерами ЄС у сфері вищої освіти та професійної підготовки. Ця співпраця спрямовується на підтримку модернізації ЗВО та освітніх систем; збільшення академічної мобільності для студентів, викладачів, співробітників університету та молоді з країн Латинської Америки за рахунок *Erasmus+* та *Horizon 2020*; сприяння спільній діяльності та дослідницьким проєктам у сфері вищої освіти та зміцненню потенціалу для інновацій та обміну досвідом країн-членів ЄС та Співтовариства держав Латинської Америки та Карибського басейну з метою покращення знань та навичок і задоволення потреб в обох регіонах.

Обмін досвідом здійснюється у форматі самітів, навчальних та наукових зустрічей, які проводяться за участю двостороннього регіонального партнерства. ЄС підтримує діалог Латинська Америка – Держави Карибського басейну та приєднався до першого тижня знань у жовтні 2017 року, на якому поширював інформацію про можливості освітніх програм обміну та порядку визнання періодів навчання за кордоном [34].

З поміж країн Латинської Америки виділимо двох – стратегічних партнерів ЄС: Бразилію та Мексику, співпраця у освітній сфері із якими відбувається більш інтенсивно. Так, у 2009 році ЄС та Бразилією прийнято Спільну декларацію про кооперацію та діалог із питань освіти та підготовки, де визначено наступні напрями співпраці: якість освіти, модернізація вищої освіти, впровадження механізмів для неформальної освіти, професійна освіта тощо [35]. Починаючи з

2011 року, ЄК та відповідні органи влади Бразилії з питань освіти і навчання провели два політичних діалоги на урядовому рівні та симпозіум, на яких аналізували результати, отримані від спільних проєктів та заходів і стан виконання спільних планів дій. Під час 16-го Об'єднаного саміту ЄС - Бразилії у 2015 році було підтверджено задоволення зростанням двосторонньої академічної мобільності за програмою ЄС *Erasmus Mundus* і дії Марії Склодовської-Кюрі та висловлено бажання підтримувати цю позитивну тенденцію за програмою *Erasmus+*. В той же час, було привернуто увагу до існуючих проблем та майбутніх напрямів співпраці, зокрема, інтернаціоналізація вищої освіти, поглиблення співпраці у проєкті «мова без кордонів» («*language without borders*») та зняття перешкод для академічної мобільності [36].

Відносини із Мексикою розвивались схожим чином. У 2009 році теж прийнято Спільну декларацію, яка заклала основи для регулярного обміну найкращими практиками щодо ефективності, рівного доступу, інтернаціоналізації та модернізації вищої та професійної освіти. Політичний діалог, натомість, розпочався із 2010 року та вже мав два раунди, останній у 2015 році. Основними викликами продовжують залишатись міжнародна мобільність та академічна співпраця [37].

На цьому партнерська співпраця ЄС із питань освіти не закінчується. Так, по суті єдиними державами, з якими ЄС уклав класичні міжнародні угоди щодо співробітництва із питань освіти є США та Канада, адже, освітні системи цих країн вважаються найбільш конкурентоздатними та розвинутими. При цьому, перші угоди про програму співпраці у сфері вищої та професійної освіти було укладено у 1995 році [38]. Після цього вони двічі переглядалися та оновлювалися у 2001 [39] і 2006 роках відповідно [40].

Відповідно до угод основними цілями співпраці є: сприяння міжкультурному діалогу та взаєморозумінню між народами ЄС, США та Канади; розвиток навиків та компетенцій, що відповідатимуть викликам глобальної економіки, заснованої на знаннях; заохочення інноваційного та

стійкого розвитку вищої та професійної освіти; покращення якості трансатлантичної мобільності на умовах прозорості та взаємного визнання періодів навчання; обмін досвідом у сфері електронного та дистанційного навчання; просування партнерства між ЗВО, професійними асоціаціями, публічним та приватним сектором та ін.

Так, досягнення цих цілей здійснюється через обмін найкращими практиками в рамках форумів, круглих столів, навчальних поїздок, спільного фінансування та надання технічної підтримки, зокрема, програм ЄС – США *Atlantis*, розраховану на трансатлантичну мобільність із подвійними дипломами; грантову програму Шумана – Фулбрайта; програму ЄС – Канада із двома вимірами: трансатлантичні обміни та трансатлантичні ступені навчання, тощо [41].

На жаль, у 2011 році через обмеженість бюджетів уряду США та Канади вирішили припинити фінансування майже усіх спільних проектів із ЄС і по суті сьогодні продовжує діяти лише грантова програма Шумана – Фулбрайта, яка фінансує навчання, дослідження та викладання у питаннях відносин США-ЄС, політик ЄС чи інституцій ЄС для зацікавлених громадян Америки та ЄС. В той же час взаємне навчання та обмін досвідом щодо реформування систем вищої та професійної освіти продовжуються, так само як і участь ЗВО та громадян США і Канади у програмі *Erasmus+*.

Ще одним із офіційних партнерів ЄС, де-факто і стратегічних, у питаннях освіти виступає Австралія, із якою у 2007 році було прийнято Спільну декларацію про співпрацю із питань освіти та підготовки [42]. А вже із 2009 року розпочався активний політичний діалог щодо ранньої дошкільної освіти, інтернаціоналізації вищої освіти та викликів в умовах глобалізації, в результаті якого започатковано цілий ряд спільних проектів та заходів, зокрема, спільне дослідження щодо кваліфікаційних рамок та їх ролі у посиленні міжнародної мобільності працівників тощо [43].

Висновки. Узагальнюючи викладене вище, можемо констатувати активну участь ЄС у освітніх інтеграційних процесах світового масштабу, метою яких є забезпечення усіх

доступом до якісної освіти, що забезпечується, зокрема, підтримкою реформ систем освіти третіх держав як індивідуально, так і в межах певних географічних регіонів, різної інтенсивності та обсягу співпраці, в залежності від подальших євроінтеграційних намірів держав. Водночас, маючи намір стати передовим освітнім осередком у світі, посилену увагу ЄС спрямовує саме на регіон Європи.

Література:

1. International Cooperation and policy dialogue. Education and Training: Supporting education and training in Europe and beyond // Official website of the European Commission. URL: http://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation_en (дата звернення: 28.09.2019).
2. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on strengthening cooperation with third countries in the field of higher education, 18 July 2001. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0385&from=en> (дата звернення: 28.09.2019).
3. Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit. Prague, 7 May 2009 URL: https://www.consilium.europa.eu/media/31797/2009_eap_declaration.pdf (дата звернення: 28.09.2019).
4. Eastern Partnership. Platform 4 «Contacts between People»: Core objectives and revised Work Programme 2014-2017. URL: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/international-cooperation/documents/eastern-partnership/revised-work-programme-2014-2017_en.pdf (дата звернення: 28.09.2019).
5. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part. *Official Journal of the European Union*. L 261. 30.8.2014. P. 4-743.
6. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part. *Official Journal of the European Union*. L 260. 30.8.2014. P. 4-738.
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page (дата звернення: 28.09.2019).

8. Comprehensive and enhanced Partnership Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Armenia, of the other part. *Official Journal of the European Union*. L 23. 26.1.2018. P. 4-466.

9. Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Azerbaijan, of the other part. *Official Journal of the European Communities*. L 246. 17.9.1999. P. 3-38.

10. The Union for the Mediterranean // Official website. URL: <http://ufmsecretariat.org/who-we-are/> (дата звернення: 28.09.2019).

11. EU-Southern Mediterranean cooperation. Education and Training: Supporting education and training in Europe and beyond // Official website of the European Commission. URL: http://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/world-policy-dialogue/southern-mediterranean_en (дата звернення: 28.09.2019).

12. Euro-Mediterranean Agreement establishing an Association between the European Community and its Member States, of the one part, and the People's Democratic Republic of Algeria, of the other part. *Official Journal of the European Communities*. L 265. 10.10.2005. P. 2-228.

13. Euro-Mediterranean Agreement establishing an Association between the European Community and its Member States, of the one part, and the Arab Republic of Egypt, of the other part, 2001. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/06_aaa_en1.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

14. Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the State of Israel, of the other part. *Official Journal of the European Communities*. L 147. 21.06.2000. P. 3-172.

15. Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Community and its Member States, of the one part, and the Republic of Lebanon, of the other part, 2002. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/july/tradoc_124244.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

16. Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Community and its Member States, of the one part, and the Kingdom of Morocco, of the other part. *Official Journal of the European Communities*. L 70. 18.3.2000. P. 2-190.

17. Euro-Mediterranean Interim Association Agreement on trade and cooperation between the European Community, of the one part, and the Palestine Liberation Organization (PLO) for the benefit of the Palestinian

Authority of the West Bank and the Gaza Strip, of the other part. *Official Journal of the European Communities*. L 187. 16.7.97. P. 3-136.

18. Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Tunisia, of the other part. *Official Journal of the European Communities*. L 97. 30.03.1998. P. 2-183.

19. Euro-Mediterranean Agreement establishing an Association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Hashemite Kingdom of Jordan, of the other part. *Official Journal of the European Communities*. L 129. 15.5.2002. P. 3-165.

20. A Joint Africa-EU Strategy, 2007. URL: https://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/documents/eas2007_joint_strategy_en.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

21. The Africa-EU Partnership // Official website. URL: <https://www.africa-eu-partnership.org/en> (дата звернення: 28.09.2019).

22. The Africa-EU Strategic Partnership. Education and Training: Supporting education and training in Europe and beyond // Official website of the European Commission. URL: http://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/africa_en (дата звернення: 28.09.2019).

23. EU-South Africa cooperation in education and training // Official website of the European Commission. URL: http://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/south-africa_en (дата звернення: 28.09.2019).

24. EU-Central Asia cooperation in education and training // Official website of the European Commission. URL: http://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/central-asia_en (дата звернення: 28.09.2019).

25. Joint Communiqué of the First Meeting of Ministers for Education of the Member States of the European Union and of the Central Asian countries. Riga, 25 – 26 June 2015. URL: https://eu2015.lv/images/notikum/20150626_Communique_roadmap_EU_CA_EN.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

26. Astana Declaration of the Second Meeting of Ministers for Education of the Member States of the European Union and of the Central Asian Countries. Astana, 23 June 2017. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/01_astana_declaration_170623_final_en.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

27. Partnership and Cooperation Agreement establishing a partnership between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Kyrgyz Republic, of the other part. *Official Journal of the European Communities*. L 196. 28.7.1999. P. 48-77.

28. Partnership and Cooperation Agreement establishing a partnership between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Uzbekistan, of the other part. *Official Journal of the European Communities*. L 229. 31.8.1999. P. 3-38.

29. Partnership and Cooperation Agreement establishing a partnership between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Tajikistan, of the other part. *Official Journal of the European Union*. L 350. 29.12.2009. P. 3-51.

30. Enhanced partnership and cooperation Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and the Republic of Kazakhstan, of the other part. *Official Journal of the European Union*. L 29. 04.02.2016. P. 3-150.

31. Joint Declaration of Commissioner for Education, Training, Culture and Youth European Commission and Minister for Human Resource Development Government of India on Education. New Delhi, 12 November 2008. URL: http://ec.europa.eu/assets/eac/education/international-cooperation/documents/india/jointindia_en.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

32. Higher Education: EU and Korea agree new era of cooperation. Brussels, 11 November 2013. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1061_en.htm (дата звернення: 28.09.2019).

33. Joint Declaration on the First round of the "EU-China high level People-to-People Dialogue". 18 April 2012. URL: http://ec.europa.eu/assets/eac/education/international-cooperation/documents/china/joint12_en.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

34. EU-Latin America cooperation in education and training // Official website of the European Commission. URL: https://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/latin-america_en (дата звернення: 28.09.2019).

35. The Joint Declaration on Cooperation in Education and Training between the EU and Brazil. Brasilia, 18 May 2009. URL: http://ec.europa.eu/assets/eac/education/international-cooperation/documents/brazil/eu-brazil-cooperation-declaration_en.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

36. EU-Brazil cooperation in education and training // Official website of the European Commission. URL: https://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/brazil_en (дата звернення: 28.09.2019).

37. EU-Mexico cooperation in education and training // Official website of the European Commission. URL:

https://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/mexico_en
(дата звернення: 28.09.2019).

38. Agreement between the European Community and Canada establishing a cooperation programme in higher education and training. *Official Journal of the European Communities*. L 300. 13.12.1995. P. 19-22.; Agreement between the European Community and the United States of America establishing a cooperation programme in higher education and vocational education and training. *Official Journal of the European Communities*. L 279. 22.11.1995. P. 13-17.

39. Agreement between the European Community and the Government of Canada renewing a cooperation programme in higher education and training. *Official Journal of the European Communities*. L 71. 13.3.2001. P. 16-22; Agreement between the European Community and the United States of America renewing a programme of cooperation in higher education and vocational education and training. *Official Journal of the European Communities*. L 71. 13.3.2001. P. 8-14.

40. Agreement between the European Community and the United States of America renewing a programme of cooperation in higher education and vocational education and training. *Official Journal of the European Union*. L 346. 9.12.2006. P. 34-40; Agreement between the European Community and the Government of Canada establishing a framework for cooperation in higher education, training and youth. *Official Journal of the European Union*. L 397. 30.12.2006. P. 15-21.

41. Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the Interim Evaluation of External Cooperation Agreements in Higher Education, Training and Youth with the United States of America and Canada. Brussels, 21.10.2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0653&from=EN> (дата звернення: 28.09.2019).

42. Joint Declaration on Cooperation in Education and Training between the EU and Australia. Sydney, 18 April 2007. URL: http://ec.europa.eu/assets/eac/education/international-cooperation/documents/australia/figel0407_en.pdf (дата звернення: 28.09.2019).

43. EU-Australia cooperation in education and training// Official website of the European Commission. URL: http://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/australia_en (дата звернення: 28.09.2019).